

12.5.2025

HUS/3796/2025

50 § Psykiatrian tiekartta 2025-2040**Selostus****Tausta**

HUS-yhtymän hallitus antoi 4.3.2024 HUS Psykiatrian toimialajohdolle tehtäväksi valmistella uuden pitkän aikavälin strategisen ohjausdokumentin, ns. "tiekartan". Tiekartan tarve korostui HUSin palveluverkkotyön yhteydessä keväällä 2024, jolloin todettiin (yhtymähallitus 17.6.2024 § 80), että psykiatrian kehittämistä koskeva strateginen linjaus laaditaan erillisenä prosessina. Nyt valmistunut tiekartta täydentää palveluverkkopäätöksiä ja muodostaa strategisen pohjan HUS Psykiatrian toiminnan kehittämiseksi tulevana vuosina.

Aiemmin psykiatriassa on hyödynnetty tiekarttatyöskentelyä strategisena välineenä, mutta aiemmat dokumentit ovat vanhentuneet toimintaympäristön muutosten vuoksi. Nyt valmistellun tiekartan tavoitteena on ollut muodostaa yhteinen ja ajantasainen näkemys psykiatrian nykytilasta, keskeisistä ilmiöistä ja kehittämistarpeista. Tarkastelun kohteena on ollut mielenterveyspalveluiden kokonaisuus psykiatrian näkökulmasta, huomioiden erikoissairaanhoidon rooli, vaikuttavuus ja suhde peruspalveluihin.

Tiekartassa psykiatriaa tarkastellaan kolmen keskeisen ilmiökokonaisuuden kautta:

1. Sote-uudistus, HUSin sisäinen organisaatiomuutos ja tiukkeneva taloustilanne vaativat palveluverkon ja -mallien uudistamista.
2. Väestörakenteen ja yhteiskunnan muutokset, hoitomenetelmien kehittyminen sekä ymmärrys vaikuttavuudesta muuttavat palvelutarpeita.
3. Uusi toimijakenttä ja työnjaon epäselvyydet, henkilöstöpula ja resurssirajoitteet korostavat vaikuttavan työnjaon ja yhteistyön tarvetta.

Mielenterveyden häiriöt ovat kasvava kansanterveydellinen haaste, ja hoidon järjestäminen vaikuttaa laajasti yksilön hyvinvointiin, työkykyyn ja yhteiskunnallisiin kustannuksiin. HUS Psykiatria toimii laajalla maantieteellisellä alueella ja tuottaa sekä sekundaari- että tertiääritason palveluja. Helsingin kaupungilla on oma erikoissairaanhoidon psykiatriansa, mutta HUS vastaa tertiääripalveluista myös Helsingissä. HUS Psykiatria on kansallinen edelläkävijä digitaalisessa kehittämisessä, ja sen tarjoamat nettiterapiat ja Mielenterveystalon sisällöt tavoittavat asiakkaita valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Nämä palvelut ovat vaikuttavia, resurssitehokkaita ja perustuvat tutkimukseen.

Digitaalisten ratkaisujen kehittäminen on ollut mahdollista HUS Psykiatrian volyymin

12.5.2025

HUS/3796/2025

ja keskitetyn kehittämistoiminnan ansiosta. Jatkossa digitaalinen kehittäminen, mukaan lukien tekoälypohjaiset ratkaisut, edellyttää keskitettyä koordinaatiota ja substanssivastuuta. Psykiatria on erikoisaloista alttein tekoälyn tuomalle muutokselle, koska se perustuu pitkälti vuorovaikutukseen eikä fyysiseen tutkimukseen. Kielimallien hyödyntäminen mm. vastaanottokeskustelujen yhteenvetojen tukena on jo arkea, ja meidän tulee kansallisesti pysyä tämän kehityksen kärjessä.

HUS Psykiatria on vuodesta 2020 johtanut kansallista rakenteellista kehittämistyötä "Terapiat etulinjaan" -hankkeen kautta, joka on mahdollistanut perustason palvelujen uudistamista ja terapiatakuun toimeenpanoa. Hanke on ollut keskeinen tekijä lasten ja nuorten terapiatakuun voimaantulossa 1.1.2025. Hanke päättyi vuodenvaihteessa, ja sen yhteydessä kehitetyt rakenteet tulee turvata jatkossa.

Psykiatrian erityislääkäripula on valtakunnallinen kriisi. HUS Psykiatria on verrattain hyvässä asemassa, mutta vain 42 % virkojen haltijoista on erikoistuneita ja vakinaisesti nimitettyjä. Eläköityminen ylittää edelleen uusien erikoislääkäreiden valmistumisen, eikä tilanteeseen ole nopeaa ratkaisua. Siksi tarvitaan rakenteellisia muutoksia työnjakoon, prosesseihin ja lainsäädäntöön sekä digitalisaation ja tekoälyn parempaa hyödyntämistä.

Työprosessi

Tiekartan valmistelu toteutettiin laajasti osallistavalla ja tietopohjaisella tavalla. Keväällä 2024 pyydettiin lausuntoja hyvinvointialueilta, Helsingin kaupungilta, Helsingin yliopistolta, THL:ltä, STM:ltä sekä asiantuntijaorganisaatioilta. Palautteet käytiin läpi sidosryhmittäin, ja analyysin pohjalta muodostettiin synteesi jatkutyöhön. Kommentointia ja keskustelua jatkettiin syksyn 2024 ja alkuvuoden 2025 aikana, erityisesti hyvinvointialueiden viranhaltijoiden kanssa. Työtä fasilitoivat myös kaksi asiantuntijaa Deloitteelta.

Kirjoitustyöryhmä koostui Deloitte asiantuntijoiden lisäksi HUS Psykiatrian johdosta, tutkijoista ja kliinisistä asiantuntijoista. Menetelmällisesti työ perustuu integroivaan kirjallisuus- ja näkemyskatsauksen malliin, joka soveltuu tilanteisiin, joissa moninäkökulmaisuus ja kontekstuaalisuus ovat keskeisiä. Johtopäätökset ja suositukset on pyritty laatimaan realistisesti ja toimeenpantaviksi. Mikäli näkemykset poikkesivat voimakkaasti, eriävät kannat on avattu tiekartassa.

Ehdotus psykiatrian tiekartaksi 2025-2040 on [oheismateriaalina](#).

Keskeiset johtopäätökset

12.5.2025

HUS/3796/2025

Palveluverkon ja -mallien uudistustarpeet ovat merkittäviä. HUS Psykiatrian osasto- ja päivystysverkko on maantieteellisesti hajanainen, kallis ja vaikeasti ylläpidettävä. Lainsäädäntö edellyttää aktiivipäivystystä kampuksilla, jossa on vastaanottava, suljettu osasto, mikä vaikeuttaa verkon sopeuttamista. Osastopaikkoja on yleisesti liian vähän, mikä johtaa mm. korkeisiin käyttöasteisiin, ennenaikaisiin kotiutuksiin ja hoitoon pääsyn viivästymiseen. Erityisesti vaikeahoitoisten potilaiden kuntoutuspaikoista on puute.

HUS Psykiatrian avohoitoyksiköitä on 40 eri osoitteessa, joista osa on pieniä ja haavoittuvia henkilöstön ja potilasturvallisuuden näkökulmasta. Suurempien yksiköiden keskittäminen on tavoiteltavaa. Nuorten psyykkinen hyvinvointi on heikentynyt ja osastohoidon tarve on kasvanut merkittävästi pandemian jälkeen.

Oikeuspsykiatriassa on onnistuttu vähentämään maltillisesti valtion mielisairaaloiden käyttöä. Jatkossa tarvitaan erityisesti HUSin oman asumisvalmennustoiminnan vahvistamista, avohoidon kehittämistä ja ostopalveluiden vähentämistä.

Verkon hajanaisuus kehitysvammapsykiatriassa heikentää toiminnan tukea ja resilienssiä. Pienet yksiköt ovat haavoittuvia työturvallisuuden ja rekrytoinnin näkökulmasta. Nykyinen rakenne aiheuttaa vajaakäyttöä ja epävarmuutta.

HUS Psykiatrian sisäistä johtamisrakennetta tulee kehittää: johtoryhmän kokoa pienentää, linjoja selkeyttää ja toimintamalleja yhtenäistää. Tiedolla johtamisen edellytyksiä ja datan läpinäkyvää hyödyntämistä on parannettava koko organisaatiossa. Myös yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa kaipaa systematisointia: työnjaot, resurssit ja hoitopolut ovat monin paikoin epäselviä tai sopimatta.

Jatkuvasti lisääntyvän, resurssien kasvumahdollisuudet ylittävän palvelukysynnän sekä mielenterveysalaa mullistavien digi- ja tekoälykehitysten nopean kehityksen vuoksi tarvitaan strateginen panostus perustason mielenterveyspalveluiden tukeen ja digitaalisten mielenterveyspalveluiden kehittämiseen. HUSin kehittämien ja kaikkien hyvinvointialueiden käyttämien digitaalisten tukipalveluiden (mm. Mielenterveystalo, nettiterapiat, terapianavigaattori, terapiakoulutuslusta, Terapiat etulinjaan - toimintamalli) jatkuva kehitys tulee turvata osaamiskeskusrakenteella.

Toimenpide-ehdotukset

Toimenpide-ehdotukset jakautuvat kolmeen kokonaisuuteen:

1. Palveluverkko ja palvelumallit

- Riittävän osastopaikkamäärän turvaaminen

12.5.2025

HUS/3796/2025

- Asumisvalmennuspalveluiden tarjoaminen osana kuntoutusta
- Päivystysosaston perustaminen Meilahteen
- Osasto- ja päivystysverkoston kehittäminen tarkoituksenmukaiseksi
- Avohoidon rakenteiden ja prosessien yhtenäistäminen

2. Ikäryhmäkohtaiset ja tertiääripalvelut

- Vaikeasti oireilevien lasten ja nuorten hoidon kehittäminen
- Lasten- ja nuorisopsykiatrian päivystyksen kehittäminen
- Vanhuspsykiatrian palveluiden ja osastokapasiteetin turvaaminen
- Oikeuspsykiatrian avohoidon ja asumisvalmennuksen vahvistaminen, ostopalveluiden vähentäminen
- Kehitysvammapsykiatrian keskittäminen turvallisiksi, toimintavarmiksi yksiköiksi

3. Sisäinen organisointi, henkilöstö ja yhteistyö

- Johtamisrakenteen ja tiedolla johtamisen kehittäminen
- Työnjaon selkeyttäminen ja vuokratyövoimasta luopuminen
- Kaksiportaisen hoitojärjestelmän selkeyttäminen
- Taktisen segmenttiryhmän perustaminen
- HUSin kaikille hyvinvointialueille tuottamien psykososiaalisten menetelmien ja digitaalisten mielenterveyspalveluiden kehityksen ja ylläpidon turvaaminen osaamiskeskusrakenteella.

Visio

Tiekartassa esitettyjen linjausten avulla HUS Psykiatria kykenee parantamaan kustannustehokkuutta, vastaamaan kasvavaan palvelutarpeeseen ja säilyttämään asemansa kansallisena kehityksen veturina. Integroimalla palveluja perustasoon, tukemalla alueita koulutuksella ja digitaalisilla ratkaisuilla sekä rakentamalla yhtenäisiä toimintamalleja, vältetään osaoptimointi ja turvataan laadukkaat palvelut koko väestölle.

Lausuntojen pyytäminen

Yhtymähallitukselle esitetään, että ehdotus psykiatrian tiekartaksi merkitään tässä vaiheessa tiedoksi, ja siitä pyydetään HUSin jäsenten lausunnot. Tavoitteena on, että tiekartta voitaisiin hyväksyä nykyisen hallituksen viimeisessä varsinaisessa kokouksessa maanantaina 16.6.2025. Lausunnot tulisi tällöin antaa keskiviikkoon 4.6.2025 klo 12.00 mennessä, jotta asia ehditään valmistella ja kääntää keskiviikkona 11.6. lähetettävälle yhtymähallituksen esityslistalle.

Päätösesitys

Yhtymähallitus

1. merkitsee esityslistan oheismateriaalina olevan ehdotuksen psykiatrian tiekartaksi vuosille 2025-2040 tiedoksi,
2. päättää pyytää ehdotuksesta HUSin jäsenten lausunnot 4.6.2025 klo 12.00 mennessä, ja
3. toteaa, että saadut lausunnot ja tiekartan hyväksyminen käsitellään 16.6.2025 pidettävässä yhtymähallituksen kokouksessa.

Päätös

Päätösesitys hyväksyttiin.

Julkisuus

Julkinen

Päätösvallan peruste

Perussopimus 13 §, 3 k.

Lisätiedot

Toimialajohtaja Jesper Ekelund, etunimi.sukunimi@hus.fi

Tiedoksi

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

**Oikaisuvaatimus-
viranomainen**

**Pöytäkirja
nähtävänä**

Tiedoksianto

Asianosaiset: